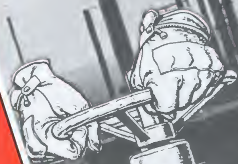
aña 15
no. 7
1984

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

redaktie: c. tromp, h. oplaat, q. maduro.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

bestuur: armand hessels, presidente; burney every, vise-presidente; mirella wijngaarden, 1° sekretario; ebby goedgedrag, 2° sekretario; jaime mata, 1° tesorero; gerrit besselink, 2° tesorero; dolfi kock, komisario; edgar boekhoudt, komisario; felix bardouille, komisario.

SKOL & KOMUNIDAT

1984

aña 15 - no. 7

sindikato di maestronan di aruba

PREISNAN PA ABONO RIBA SKOL & KOMUNIDAT PA AÑA 1984 (10 NUMERO)

- ☐ antias naf. 32,50
- ☐ hulanda ku bapor naf. 32,50
- ☐ hulanda ku avion naf. 55,—
- ☐ otro paisnan ku bapor naf. 32,50

nomber: ....

....

adres: ....

....

manda un chèk of deposita plaka riba kuenta bankario a.b.n. nr. 31.47.886.
manda e formulario aki pa:
skol & komunidat,
cashero 17, aruba, n.a.

FOR DI NOS MESA DI REDAKSHON

Voorzichtig optimisme

Voor het feit dat dit nummer van S&K later verschijnt dan 'normaal' hadden we u op pagina 7 van ons juninummer reeds enigszins gewaarschuwd. Allerlei omstandigheden, voorziene én onvoorziene, zijn daar debet aan, maar wat de redaktie vooral parten speelde was de onzekere toestand van de bond. Die onzekerheid en ook de door pessimisme beheerste gevoelens van de overgebleven redaktieleden, zorgden ervoor dat zelfs het laatste beetje 'spirit' bijna verdween. Ondertussen (we schrijven op dit moment 31 oktober) zijn er echter weer redenen die ons 'voorzichtig optimistisch' stemmen. Het Hoofdbestuur is weer op volle sterkte en ook de redaktie is uitgebreid. Tot op heden echter kunnen we nog niet met zekerheid zeggen dat we uit de brand zijn en na deze jaargang op een verantwoorde wijze aan een volgende kunnen beginnen. Daarvoor hebben we eigenlijk nog steeds niet voldoende mensen. Van de oude redaktie zijn er drie overgebleven, waarvan er een te kennen heeft gegeven m.i.v. de eventuele nieuwe jaargang haar redaktielidmaatschap te beëindigen. Er hebben zich vier nieuwelingen aangemeld, waarvan twee in mei, en op voorlopige basis, en twee in oktober. Indien de twee 'voorlopigen' zouden blijven (hetgeen we hopen natuurlijk), komen we dus op een totaal van zes redaktieleden voor de jaargang 1985, terwijl

Hoofdbestuur weer op volle sterkte.

we in principe het minimumaantal leden waaruit een redelijk functionerende redaktie zou moeten bestaan, op acht hadden gesteld. We hebben op de aankondiging van 'ons overlijden' in het juninummer vele reacties gekregen van leden van de bond en ook vanuit andere, onverwachte hoeken. (Zelfs financiële steun werd ons aangeboden, op voorwaarde dat we bleven bestaan, hoewel de financiën ons probleem (nog) niet vormen.) U en wijzelf ook uiteraard zijn ervan overtuigd dat S&K moet doorgaan haar kritische functie te vervullen, zeker in de komende moeilijke tijden. Een onderwijzersvakbond met 500 leden en een voltallig bestuur van 9 mensen is een behoorlijk bondsorgaan waardig. Een bondsorgaan met een voltallige redaktie van 8 mensen. We missen er nog twee; bent u er een van? ●

E MEDIONAN DI KOMUNIKASHON SOSIAL I NOS ENSEÑANSA (II)

pa Ralph van Breet

Na sèptèmber 1979 tabatin un simposio tokante e papel di e medionan di komunikashon sosial den e desaroyo di Antias. Un di e charlanan tení na e simposio aki tabata na enkargo di sr. R. van Breet i a toka "e medionan di komunikashon sosial i nos enseñansa". Den e numero anterior di Skol & Komunidat (jrg. 15, no. 6) nos a publiká e promé parti di e charla aki. Aki sr. van Breet a toka e pregunta 'ta kon nos lo por hasi uso di e medionan di komunikashon moderno pa mehorá nos enseñansa'.

E di dos parti di e charla, kua ta sigui aki bou, ta trata e pregunta: 'ki influensia medionan di komunikashon tin riba nos enseñansa, of, mas amplio mirá, riba e edukashon di nos pueblo'?

Ora ku nos papia di e influensia ku e medionan di komunikashon sosial tin riba nos enseñansa, of mas amplio mirá, riba e edukashon di nos pueblo, nos ta referí di un banda na e influensia DIREKTO i INTENSHONAL ku e medionan aki tin, ora eu nan ta informá nos pueblo tokante di nos enseñansa, i di otro banda nos ta referí na e influensia INDIREKTO i en general NO-INTENSHONAL ku e medionan aki tin, a konsekuensia ku kon ku hai hin nan tin un karakter formatibo. Lo trata prome e influensia indirekto.

"Travoltismo"

Papiando ku maestronan di skol i mayornan, hopi biaha por tende nan keha tokante e falta di interes i motivashon bou di e muchanan di skol awendia. Hopi biaha nan ta tira e kulpa di esaki riba e influensia di e medionan di komunikashon sosial. Awor t'asina ku e falta di interes i di motivashon ta wordo kousá dor di diferente faktor, por ehèmpel:

— situashon di desempleo
— devaluashon di e halor di e diploma di skol
— e karakter ahurido di hopi di e lesnan na skol
— e falta di un hon entendimiento entre e maestronan i e alumnonan,
— e "gap" ku ta eksistí entre e hida di skol i e bida pafor di skol.

Un aspekto di e "gap" aki ta e echo ku awendia den e bida pafor di skol ta dominá un tendensia di hedonísmo, òf manera mi amigo Stanley Heinze a yam'e muy aptamente, e tendensia di "Travoltismo".

Den esaki e medionan di komunikashon ta hunga un ròl.

Si nos tuma tur e medionan di komunikashon sosial komo un totalidat i nos puntra nos mes, ki funshon nan tin awor aki den nos bida sosial, e kontesta ta, ku nan funshon primordial ta esun di entretenimiento. Ta p'esei mes nos mester duna Oosterhof rason ku el a karakterisá nos radionan komo 'die aardige jukebox met reklame".

Pero tur e salsa i "disco-music" ainda lo tabata menos mal, si no tabata asina tambe ku konstantemente e radio-emisoranan ta invitá nos pa asistí na e "dialuna-parti", e "diamars-party", e "bai-skol-hèk-party" i "mi-no-sa-kiko-mas-party". I despues nan ta splika nos, ku si nos no hasi lihé i bai kumpra nos "Gucci-helt", pa "match" ku nos "Fiorucci-jeans" nos lo ta e tipo di mas chapo mes ku ta hai marka e pasonan di e "hustle", "somontuno", "body-language" i "que se vo". I finalmente nan ta rekordá nos di bai kumpra nos karchi pa e kontest di "miss-prenatal" i " miss geriátiko".

Mi sa ku un radio-emisora ta un empresa komersial, ku ta dependé di e entradanan di nan propagandanan pa por keda existí. Mi sa tambe ku e prèis di e spòtnan komersial aki ta dependé di e popularidat di e emisora i di e programa en kuestion i eksperiensia a siña nos ku esaki ta bin resulta den programanan ku tin e karakter di e minimo multiple komun (of manera nan ta bisa na inglés: a "lowest common denominator").

I te asta t'asina, ku loke ta trata e programanan di televishon, espesialmente e programanan merikano, manera esnan di e produktornan independiente manera Goldberg, Spelling i Cramer, nan ta investigá e karakter di e minimo multiple komun aki sientifikamente ku métodonan sikotékniko i sikofisiológiko, pa asina ta sigur di nan "appeal".

No ta keda na mi persona, ku tin e kustumber di yama su mes un "kultuurbarbaar" pa lamentá e eklipso aki di e asina yamá "high brown culture" dor di e "low brown culture" di e medionan di komunikashon sosial.

Pero komo trahadó riba e tereno di enseñansa i di edukashon, mi ta sinti'e komo mi deber pa mustra riba e konsekuensianan negatibo di e kontinuo implante di e tendensia di "Travoltismo" aki. I nos no mester lubida, ku e tendensia di "Travoltismo" aki no solamente tin konsekuensianan negatibo pa ku nos enseñansa den e sentido ku hopi biaha e ta antitétiko na e balornan ku nos ta purba implantá den e muchanan di skol. E tin su konsekuensianan negatibo tambe pa ku nos desaroyo ekonomiko, den e sentido ku e ta stimulá un aktitut puramente konsumptivo, enbes di un aktitut produktivo, ku ta e base di tur desaroyo ekonomiko.

Trose Realidat

Pero kisas e influensia mas problematiko di e medionan di komunikashon sosial, ta sintá den e echo, ku e medionan tin e tendensia di trose e realidat rònt di nos di un manera sistemátiko.

I akinan mi no ta referí di e tanto ei na e "bias" ku semper tin den e notisianan ku nos ta haña di lesa, tende i wak i ku ta un konsekuensia di e proseso kontinuo di selekshon di notisia, tanto pa e periodista i redaktornan di e agensianan di notisia internashonal komo esnan di e medionan lokal. No, loke mas bien mi ta referí na dje ta, ku den nan dramatisashon di temanan for di nos bida sosial, espesialmente den e programanan di televishon manera esnan ku ya mi a menshoná kaba, nan ta trose e realidat, pa hasi esaki mas drámatiko of juist mas grasioso.

Loke ta toka ehèmpelnan pa ilustrá e →

ponensia aki, esakinan nos tin di sohra.
Si nos kompará e dòkternan di e programa "Medical Centre" ku esnan di dr. Horacio Oduber hospital, nos mester sinti nos defraudá den nos dokternan i kisas p'esei mes tin dokternan ku ta bai televishon pa proyektá un imagen mas heróiko, manera nan kolega di "Medical Centre".
Si nos wak e programa "Three is company" sufisiente biaha, nos mester kuminsá korohorá e opinion tradishonal ku e hende muhernan blònt hien sierto ta hon bala, pero nan ta mas stúpido ku dies: "That's why gentlemen prefer hlonds, you know".
Si nos opservá nos amigo Benson i nos amiga Florida di e programa "Maude", nos mester duna e rasistanan rason, ku hende preto ta hende prèt, pero ta pa trabou di kas so nan ta sirbi.
I e programa "Welcome hack Kotter" ta siña nos ku hudui ta humorístiko, italiano ta muheriego, portoriqueño ta bringadó, polako ta kahes duro i neger ta makako i asina nos por sigui. Awor nos por bisa, ay, ta djis un kos di televishon e kosnan ei ta, bo no tin nodi wòri bo kabes mucho ku nan. Pero nos no mester lubida ku si dia aden, dia alò, nos ta haña e mensahenan aki via di un medio tan potente manera televishon, esaki mester tin su influensia, espesialmente riha nos muchanan ku tin un mente hopi plástiko ainda. I loke ta mas di lamentá ta ku nos ta sigui importá e tipo di programanan aki for di Merka, segun nan ta hisa nos, pa distraí nos hendenan. Pero den tur esaki ta mas ku kla ku di e manera aki, nos mes ta sinta mantené e lasonan di *imperialismo kultural* i ku nos ta sinta hasi makako di nos mes hendenan.

Violensia

Pa loke ta trata e influensia di e medionan di komunikashon riba nos muchanan, mi kier a bisa algo tokante dos tema hopi diskutí, esta e efektonan ku e tantísimo violensia den e programanan di televishon tin riba e muchanan i e efektonan di sinta wak televishon pa 4 of 5 ora largo komo un kustumber di tur dia.
Loke ta trata e tema di violensia na televishon, mi ta di opinion, ku a keda sufisientemente probá, ku esaki tin influensianan negatibo riba e muchanan, den e sentido ku nan tin e tendensia di imitá esaki, manera nos por ripará tambe den nan weganan. I ami ta keda mantené e opinion aki, maske ku algun tempo pasá un hues merikano a disidí den e famosos kaso di Niemi v.s. NBC, ku no a keda probá ku e violashon di nan yiu muhé tabata un konsekuensia di e esena di violashon den e sine di televishon yamá "Born innocent", ku nan yiu muhé i su amiganan, ku a violá ele, a weita un kuater dia promé. Klaramente ku semper ta keda sumamente difisil pa proba, ku tal of tal akto di violensia, tabata e resultado di un akto similar na televishon. Pero weitando e asunto aki di un forma mas general, sí nos por bisa ku e violensia na televishon tin su influensianan negatibo riba nos muchanan i mi ta kere ku tur e tata i mamanan di yiu presente, por a opservá esaki serka nan propio yiunan.
Loke ami personalmente ta haña mas peligroso den tur esaki ta, ku e violensia di televishon ta un violensia trosí i estilisá, ku ta duna e televidente un impreshon kompletamente eronio di e karater brutal di e violensia.
Nos tur sa kon irealístiko e violensia den e "cartoon"-nan ta, pero tambe e violensia di e programanan polisial por ehèmpel ta un violensia limpi i klíniko, emhes di sushi i brutal, manera tur violensia tá realmente. I juist e presentashon klíniko aki di violensia na televishon, por krea un *toleransia pa violensia,* ku den mi vista ta algo súmamente peligroso.

Tempo pa otro kos

Loke ta toka e efektonan di sinta wak televishon pa 4 of 5 ora largo komo un kustumher di tur dia, por hisa lo siguiente: Un di e efektonan hopi direkto i bisto di esaki ta, ku hopi mucha ta hai drumi demasiado lat, ku e konsekuensia ku nan no por konsentrá nan mes riha nan tareanan di skol.
Un efekto mas indirekto i a largo plaso, ta, ku nos ta implantando un aktitut pasivo den nos muchanan, un tendensia ku "hoy en dia" ta wòrdo fortalesé dor di e hetamax-mashinnan.
Si nos kompará e weganan di e muchanan di awendia ku nos propio weganan di tempo ku nos mes tabata mucha, nos ta ripará ku e muchanan di awendia tin menos wega i ku nan weganan ta menos kreativo tambe. Esaki p'ami no ta nada otro ku un relleho di e aktitut pasivo di e muchanan aki.
I un otro indikashon di e aktitut pasivo aki ta e hopi kehonan ku nos ta tende awendia, di ku e muchanan no ta lesa mas, ku nan ta hasi lo minimo posihel ets. ets.
Awor nos por bisa ku tur esaki ta responsabilidat di e mayornan i ku ta e mayornan mester perkurá pa e muchanan hai durmi na ora, pa nan no wak sierto programanan. Pero medionan di komunikashon sosial tamhe merster karga parti di e responsabilidat aki.

Influensia direkto: Enseñansa no ta un "issue"

Despues di'a papia di e influensia indirekto di e medionan di komunikashon sosial, mi kier a hisa awor aki, un ke otro tokante e influensia **direkto** i **intenshonal** ku nan tin, ora ta usa nan pa informá nos puehlo tokante di nos enseñansa. Manera mi a bisa den kuminsamento kaba, tanto e instansianan riba e tereno di enseñansa, komo e periodistanan profeshonal, ta usa e medionan di komunikashon sosial pa informá nos pueblo tokante di nos enseñansa. Weitando e karakter di e simposio aki, mi lo kier a limitá mi mes na e papel di e periodistanan profeshonal. Ya kaba mi a trese padilanti ku nos enseñansa NO ta wordo konsiderá komo un "issue" ku ta meresé e atenshon kontinuo di e medionan di komunikashon. Ta p'esei mes ta de bes en en kuando só nan ta trata e tópiko di nos enseñansa. Pero tin algun faktor struktural tambe ku ta hunga un rol den esaki. Pa un periodista profeshonal un kos mester ta un "issue" pa e raportá tokante di dje, pasobra ora e kos ta djis un "going concern", p'e e no tin ningun balor notisiero. Ta p'esei mes, nan a skirbi i komentá algun aña pasá asina tanto tokante e asina yamá "Franco-kindertjes", esta e muchanan ku no a haña lugá na ningun tipo di enseñansa avansá, pero awor aki ku e muchanan aki ta bai e asina yamá PBO, nos no ta tende nada mas.
Fuera di e ideanan aki, di kiko tin un halor notisioso, tin algo mas tamhe. Esei ta ku aki na Antias, e periodistanan profeshonal no ta sufisientemente aktivo den nan buskamento di notisia i nan ta keda dependé demasiado di e initiativa di e otro instansianan pa saka komunikado di prensa.
I ora nan haña e komunikadonan aki, generalmente nan ta publiká nan literalmente, sin tene kuenta ku en general e komunikadonan aki, mas bien tin e karakter di "puhlic relations" ku di notisia. Komo un eks-vise-presidente di un fundashon riba e tereno di kuido sosial, ku mucho gusto, semper mi a hasi uso di e oportunidatnan aki pa promové e fundashon via di e komunikadonan di prensa. Pero komo un lesadó di korant, mi ta mas interesá den kiko ta pasando realmente, ku den e "predikashi pa propio parokia" di mayoría di e komunikadonan di prensa aki. I p'esei mes mi tabata kontento di lesa un editorial di un di e korantnan di Sint Maarten den e luna di mei, den kua nan ta kritiká e aktitut pasivo aki di e periodistanan.
Pa finalisá, mi kier a mustra riba otro aspekto di e aktitut pasivo aki. Esei ta e tendensia di tuma sierto artikulonan komentarístiko over for di sierto publikashonnan di eksterior, sín balotá e komentarionan aki.
Awor mi sá, ku tin biaha esaki no ta un relleho di un aktitut pasivo, pero mas hien un forma di tira piedra, skonde man. Entre otro e artikulonan tokante e supuesto tendensianan komunista aki na Antias. Pero tin otro ehèmpel, ku sí ta mustra riba un aktitut pasivo i falta di konosemento di e materia en kuestion. Un hon ehèmpel di esaki, ta e artikulo ku a sali den Amigoe algun aña pasá, tokante e investigashon di Neville Bennet, ku ta trata e resultadonan di formanan alternativo di duna enseñansa.
E artikulo aki, ku segun mi mester a wordo tumá over di sea De Tegelgraaf of Algemeen Dagblad, i ku ta representá típikamente e posishon konservador den e diskushon tokante e restrukturashon di enseñansa, ta presentá e resultadonan di e investigashon di Bennet di un manera sumamente partidario i inkorekto. I komo ku e artikulo aki a lanta un diskushon →

basta fuerte den Departamento di Enseñansa, den e sentido ku e hala konservador a konsider'e komo un vindikashon di nan posishon, i esaki sín lesa e buki di Bennet mes, ami ta puntra, si esun ku a publiká e artikulo aki, sí a lesa e buki di Bennet i sa de ke se trata.

Konklushon

Den e charla aki mi a mustra, ku saliendo for di nos aktual sistema di enseñansa, nos por ripará ku tin diferente manera ku nos por hasi uso di e medionan di komunikashon moderno pa alsa e nivel di nos enseñansa i di e edukashon di nos pueblo en general. Saliendo for di e influensia aktual, ku e medionan di komunikashon sosial tin riba nos enseñansa, tanto di un manera direkto komo indirekto, nos mestera konkluí ku e influensia aki en general ta di un karakter **negatibo.** I weitando e importansia ku nos enseñansa tin den e proseso di desaroyo di nos komunidat, maske ku ta pa e simpel motibo ku anualmente nos ta invertí un 10-15% di nos Ingreso Nashonal den sektor aki, i weitando tambe e papel positibo ku e medionan di komunikashon sosial por hunga den esaki, mi kier a terminá ku un sitat di e periodista Norbert Hendrikse:
"En toch vraagt het krantenpubliek op de Antillen meer dan het nieuws zoals dat van de persbureaus komt of zoals dat lokaal door middel van persconferenties of perscommuniqués wordt verstrekt. Er is behoefte aan nieuws-analyses, aan interviews, aan interpretaties van de ontwikkelingen die van belang zijn voor land en eilanden en aan becommentariëring van het nieuws in de vorm van redactionele hoofdartikelen... Zonder daarop gewezen te worden, beseft het publiek dat voorlichting en opiniovorming wezenlijke zaken zijn van een dagblad"
I esaki ta konta pa e otro medionan di komunikashon tambe.

Reunion General tokante di "BAIMENTO DI

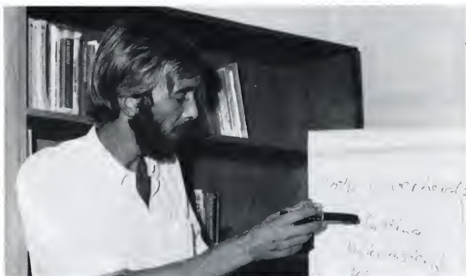
Simar-voorzitter Armand Hessels

Diabièrna 9 di novèmber 1984 tabatin un reunion èkstra-ordinario di Simar. E asunto di Lago a keda trata. Na prome luga direktiva nobo di Simar a duna un splikashon di e (supuesto) desaroyo ku a kondusí na e seramento di Lago. Despues direktiva a elaborá riba e reunionnan ku e otro sindikatonan tabatin ku otro, ya ku e seramento di Lago lo tin konsekuensianan serio pa nos tur aki na Aruba. Sr. Teun Ammeraal, dosente di ekonomía na Colegio Arubano, a duna un relato kon e seramento di Lago lo bai afektá nos ekonomía i kiko e posibilidatnan ta pa nos ahustá nos ekonomía na e kambio drasktiko aki.
Por ultimo tabatin diskushon riba e asuntonan aki.

Promé a bin padilanti ta kiko a pone Lago bai for di Aruba. Ta asina ku e sistema riba kual e refinamento di petroleo ta bai na Lago ta un sistema bieuw. E ultimo añanan Exxon no a invertí den su refinería Lago. A wordu menshoná aki ku por ehèmpel na Hulanda Exxon a invertí mas ku 500 miyon dòlar den su refinería na Pernis. Esaki ta un invershon den e asina yamá 'flexicoker' ku ta un sistema hopi mas moderno i efisiente di refiná krudo pisá. En todo kaso e sistema aktual di Lago no ta kuadra ku eksigensianan di refinamento di petroleo 'awendia'. Ku Lago por a tene kabes riba awa e ultimo añanan i hasi bon ganashi tabata pasobra nan tabata haña petroleo na un preis preferensial. Pero aña pasá Venezuela no a prolongá e kontrakt ei mas, pasobra e mes (Venezuela) tabata den hopi problema finansiero, i di otro →

banda e ta mará na e kombenionan di e paisnan di OPEC. E delaster aki ta konosí pa tur hende.
Awor ku Lago no ta haya krudo na e preis preferensial mas, nan operashon no ta komersialmente atraktivo mas, den e sentido ku nan ta pèrdè di gana plaka bárbaro.
Ta di remarká tambe ku ta nèt despues di e ultimo reunion di e paisnan di OPEC e desishon di seramento di Lago a kai definitivamente. Probablemente e perspektivamente riba tereno mas largo tambe a bira mas skur ainda, ya ku e paisnan di OPEC a disidí pa baha produkshon ainda mas pa kontrolá e preis di krudo i pa evitá un kaída di preis.

Teun Ammeraal

E union di sindikato

Manera ya e ultimo añanan ta e kaso, e union sindikal ta un kos masha difisil pa logra. Awor ku seramento di Lago ta menasando tur hende aki na Aruba e sindikatonan ta hasiendo un intento atrobe pa kumindá traha hunto pa enfrentá e situashon kreá pa e seramento di Lago. E sindikatonan konhuntamente a manda telegram pa B.C. pa un reunion di urgensia. Despues ku B.C. no a reakshoná, kada un di e sindikatonan a manda telegramnan di rekordatorio pa e reunion di urgensia.
Ningun reakshon no a bin di parti di BC riba tur e telegramnan aki. Ta e grupito di hende na poder só ta negoshá ku e otro partidonan involví, ku ta Exxon i Venezuela. E grupito aki ta tuma desishonnan grandi riba kabes di tur esnan ku tin ku bai karga e konsekuensianan, fuera di kiko eksaktamente e konsekuensianan por ta.
Palabranan manera bahamento di 'belasting' pa Lago, bahamento di sueldonan di esnan ku ta traha na gobierno ta algo ku masha fasil ta sali for di boka di esnan na poder.
Saliendo for di e punto aki ta di suma importansia ku e union sindikato logra.
Mester por pone gobierno sinta na mesa ku e sindikatonan pa haya mas informashon tokante e topiko aki i tambe pa den un esfera di igualdat traha riba un plan total pa enfrentá e situashon.
E union di sindikatonan na Aruba sinembargo ta laga di desea. Tin sindikato(nan) ta mucho ligá na politika partidista i ta debilitá asina un posibel union fuerte. Ta akinan e taktika di dividí i reina di nos gobernantenan ta sali mas i mas na kla.

E konsekuensianan pa Aruba

Den e reunion sr. Ammeraal, dosente di ekonomía na Colegio Arubano a duna un bista di e konsekuensianan di seramento di Lago riba ekonomía di Aruba, esta riba e balansa di pago di Aruba. E estorbo di e balansa di pago aki tin komo konsekuensia ku e

Todd-Dandaré

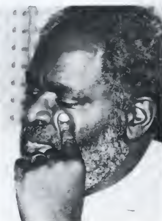
gobierno mester ahustá su gastonan pa tene su 'defisit' den un margen aseptabel. Konsekuensia di esei ta ku entre otro e salarionan di esnan ku ta traha na gobierno ta bai baha komo medida pa kontrolá e 'defisit'.
Mirando e falta di sifra na Aruba e diskurso tabata di un indole general. En todo kaso e konsekuensianan lo ta hopi i kisas hopi largo. Despues a sigui ku preguntanan informativo i diskushon riba e asuntonan aki. ●

FOR DI NOS MESA DI REDAKSHON

E kosnan ku ta pasando aworaki no mester ta un sorpresa pa nos gobierno insular ni pa nos konsehero general. Nos a publiká na luna di mei di e aña aki (pues e informashonnan aki tabata disponibel for di komienso di aña) dos artikulo chikito ku spesifikamente tabata trata e seramento di Lago. Akinan nos ta referí na un parti di un entrevista ku Don Martina, e tempo ei komo prome minister, bou di e titulo "I'm very unpleasantly surprised". E otro "Analisis", tabata e bista ku e redaskhon tabatin riba e problematika aki. Pa rekordá nos lektornan ku tanto gobierno sentral komo gobierno insular tabata na altura di esaki, nos ta bolbe publiká e dos artikulonan integralmente.

"I am very unpleasantly surprised"

Sr. DON MARTINA

Komo ku, segun nos, e aspektonan ekonomiko tá i ló hunga un ròl mas importante pa tur partidonan envolví den e proseso di nos restrukturashon estatal, i pasobra enkuanto e baimento si of no di nos 'partner in process', Lago, ta kasi tur siman nos ta tende notisianan basta bruhá, nos a toka e asunto aki tambe den nos entrevista ku Sr. Don Martina.

Sr. Betico un par di siman pasá a bai Miami pa papia ku Exxon. Ora el a bin bek el a bisa: "No, Lago no ta bai!" Esei ta berdat?

Sr. Martina: "Bon, ... eh ...., tende: desishon di bai of keda ta uno di Exxon. I mientrastanto Exxon no disidí, ami no ta bisa tampoko. E maneho ku nos a hiba semper ta: den e asuntonan aki ta impresanan ta disidí. Si Exxon bisa ku e no ta bai, e ta keda!"

Pero Sr. Martina tambe tabatin kombersashon ku e hendenan di Exxon ...

"Ami tabatin kombersashon ku Exxon, ku otro perítonan riba tereno di 'oilrefining' entre otro uno di Trinidad, mi tabatin kombersashon ku outoridatnan venezolano, i mi opinion ta, ku tanto Shell komo Lago ta den difikultatnan grandi. Esei ta konta pa Lago i e ta konta pa Shell.

Loke a sali den korant ku Sr. Croes a bisa ku e funkshonario di Exxon, Raymond, lo a bisa ku nan lo no firma kontrato nobo ku e mesun kondishonnan ku aktualmente, ta berdat. E mesun kos el a bisa nos tambe.

E problema ta surgi ku e desaroyo riba tereno di 'oilrefining' den Karibe ta uno sumamente delikado, kaminda e ròl, e funkshon ku Karibe tabata tin komo 'refining-centre', e ta perdiendo ... Kon leu lo resultá posibel pa haña tur kondishonnan ku nos ta deseá pa e empresanan aki: na e momentonan aki 'is dat niet te voorzien'. Wel ta sierto, mi por bisa, ku nos komo gobierno lo hasi tur nos posibel pa krea en todo kaso, serka tur envolví, e balor, e nifikashon di tanto Shell i Lago pa e islanan aki. Pero, akinan atrobe nos por bisa ku e desishon final no ta den man di ni Aruba su gobierno, ni di Gobierno Sentral; e ta den man di Exxon".

Dikon eigenlijk nan (Exxon) a informa Hulanda (De Koning)) promé, ku situashon ta fregá?

"I don't know ..."

E ta e 'ruta' normal pa asuntonan asina?

"No, no, no ... En todo kaso mi por bisa — esei ta mi opinion — ku 'I am very unpleasantly surprised' dor di e desaroyo aki, 'very unpleasantly surprised' eigenlijk. Mi ta haña ku Lago Exxon, komo un empresa di vital importansia na Aruba i den Antias, e promé porta ku nan mester a toka ta na Antias i no na Hulanda!"

E por ta un forma di preshon politiko riba Hulanda, riba Antias, e islanan, ku ta mustra den direkshon di e desaroyonan estatal?

... eigenlijk e faktornan ku ta hunga un rol akinan ..."

E faktornan ta puramente ekonomiko?

"... (meditando den silensio pa basta rato) ... eh ...., en todo kaso: e ta parse asina si ..."

Kiko tin tras di e aktitut aki?

Betico Croes, konsehero general di gobierno di Aruba, lider di MEP i e hòmber mas poderoso na Aruba mester tabata na altura di e seriedat di e desaroyo aki. Sinembargo e tabata bisa kada biaha ku no ta bèrdat i ku Aruba mes lo buska solushon pa e problema aki. Mientrastanto ku tempo ta(bata) pasando, gritunan ta(bata) lanta for di seno di e partido mayoritario: "Si no tin sèn, anto pober mes nos lo bai pa nos Status Aparte". Nos ta kere ku Betico ta wak e baimento di Lago komo un arma pa pone Aruba bou preshon (di Hulanda, Venezuela i Merka) pa aseptá un otro alternativa ku Status Aparte ku ta riba mesa komo solushon pa e problema estatal. Den e sentido ei ta pas hopi bon e reakshon di Betico ku den kaso ku Lago bai i Hulanda no yuda pa finansiá Status Aparte (lesa: yuda Aruba finansieramente awor ku baimento di Lago) gobierno insular lo rekomendá i bin ku un plan di emigrashon pa Hulanda di un gran kantidat di arubiano. Ora de Koning a bisa ku Hulanda lo yuda, Betico a hala su palabranan atras. Banda di esaki e tenemento na liña di e pueblo ku buskamento di un solushon ta pa krea speransa (falso??) ku lo por sirbí nan bon. Akinan nos kier men ku tanten e pueblo aki tin speransa ku Lago lo keda e no ta bai pensa riba otro aternativa riba tereno estatal. Pues un idea manera "Stop ku e Status Aparte por lo pronto (òf definitvo)" no ta haya chèns pa kria forsa den pueblo. Nos tin di bisa ku si nos tuma e baimento di Lago komo algo puramente ekonomiko no ta keda nos nada otro pa kalifiká e hazañanan di Betico i su grupito komo un komedia pa tene e pueblo aki den e rumbo ku nan kier.

Lamentabel ta e echo ku nan na poder no lo tin ku karga konsekuensianan di nan aktonan. Nan ta esnan menos vulnerabel.

Kondishonnan a kambia: baka gordo a bira baka flako

Aworaki un kondishon prinsipal pa por a yega na Status Aparte lo kai afor ku seramento di Lago. Ta fresko ainda den nos memoria kon e partido mayoritario tabata propagandá e independensia (lesa Status Aparte) di Aruba promé ku e referendum pa aña '77.

Aruba su ekonomía tabata bai bon (turismo tabata bai hopi bon) mientras ku na Korsow kosnan no tabata pinta asina bon i tabatin relativamente hopi desempleo. Tabata e asunto di baka gordo kontra baka flako. Awor, mas ku 10 aña despues di e gritu pa Status Aparte kondishonnan a kambia drastikamente. E pueblo ku e tempo ei (aña '77) a skohe pa su independensia (lesa: Status Aparte) bou di e kondishonnan bon, awe lo mester tuma distansia di esaki. Pasobra awe e "state of mind" aki ta basá riba nada mas ku riba promesanan i speransanan vago i bashí, en todo kaso te na ora di bai imprenta. Den e siguiente number lo nos bin bèk ekstensamente riba e baimento di Lago.

ANALISIS

Mientrastanto Aruba ta keda relativamente keto. Tòg tabata asina ku tambe Aruba a baha kabes, ora e polítikonan a bai di akuerdo ku e puntonan di konsenso. Nos sa ku por ehèmpel e 'unie' tambe a kai masha pisá serka e polítikonan arubano i ku di nan banda tambe a ser ekspresá ku de fakto no por papia di un Status Aparte. Nos a purba haña un kombersashon ku Betico Croes, pa haña sa su punto di bista tokante e akuerdo despues di un aña i tambe pa punt'ré su opinion tokante e ultimo desaroyo na Korsou. Pero manera a para bira kustumber aki na Aruba, ta mas fasil pa un periodista di Hendrik Ido Ambacht haña un entrevista ku señor Croes, ku pa un periodista di Aruba mes, tanten ku e mes no tin mester di e periodista ei! E kaso ta bira un 'mission imposible', ora e periodista di Aruba ta tribi di ta kritiko den su preguntanan. I sigur sigur tokante e topiko aki e no por wanta mucho pregunta kritiko.

'Low profile'

E lema di Aruba awor ta 'low profile'. Dikon? Manera nos a splika kaba, Betico i su sirkuito nèt rònt di dje nunka di nan bida tabata loko pa Aruba bira independiente. Nos a papia ku varios persona klave den MEP i ora e topiko di independensia bin riba e mesa, nan ta kuminsa hari i den un forma signifikante nan ta añadí ku den dies aña hopi por pasa ainda ... Ta Status Aparte nan kier, i no esun di e ultimo RTC, pero uno kompletamente lòs for di e otro islanan i pegá na saya di mama Hulanda. Sigur, sigur! E lucha ta pa haña mas poder riba nivel insular, hopi mas poder, pero no asina hopi ku e ta bai kaba den independensia! Den e pensamento aki e lantamento di e otro islanan kontra e puntonan di konsenso ta kumbiní Aruba mas ku nunka! *Ta spera MEP i e otro partidonan ta spera ku e otro islanan lo* kibra *e akuerdo di e RTC. Di e forma ei no ta nán (Aruba) tin ku hasi'é i tòg nan por bai e ora ei trankil asina pa Hulanda, mustra dede riba e otro islanan i eksihí ku Hulanda ta regla e Status Aparte bilateralmente ku Aruba. Ya kaba De Koning a laga sa ku ningun desaroyo riba e otro islanan mag di stroba e Status Aparte pa 1 di yanuari 1986. I palabranan mas fuerte ainda a kai un par di siman despues den 'Vaste Kamercommissie'. Kaminda ta habrí pues pa un kombenio bilateral entre Hulanda i Aruba. Aruba e ora ei lo haña loke semper e tabata kier, esta un Status Aparte sin ta mará di ningun forma na e otro islanan. Esei ta si Hulanda en berdat lo tene su palabra ku nada mag di stroba e Status Aparte di Aruba. Nos tin nos dudanan fuerte riba esei sinembargo. Momento ku Aruba regla su Status Aparte bilateralmente ku Hulanda, Korsou lo eksihí e mesun kos pa su mes, ya ku e no tin ningun idea di para wanta e gastonan di e islanan chikito su só. E teoría di 6-1=0 di Juancho Evertsz e ora ei a bira realidat i Hulanda ta mará na 6 isla di kual kada un tin Status Aparte!! Esei ta algo ku Hulanda lo evitá a todo kosto. Kon e kier hasi esei nos no sa. Echo ta sí (wak e entrevista ku Don Martina) ku e desaroyonan rònt Lago ta remarkabel i por tin influensia grandi riba e proseso estatal. Informashon ku nos a haña ta, ku Lago, den un forma kontinuo, ta desmantelá su instalashonnan. Den e lunanan benidero lo tin un gran kantidat di famia merikano ta regresando nan pais, segun informenan ku a yega na nos mesa di redakshon. Ya kaba Exxon a informá Den Haag (I despues Antias numa) ku lo bin kambionan drastiko! Nos sa ku, no opstante ku e gerensia a purba di trankilisá nan, tin hopi ingeniero ta buskando otro trabou! Pa nos lo no ta un sorpresa si Lago koi su maletanan aki poko tempo. E ròl ku Venezuela ta hungando den e asunto aki tambe ta hopi remarkabel. Aparentemente nan maneho ta pa benefisiá Shell na Korsou i no Lago. Un dirigente di MEP: "E situashon na Lago ta pió ku nos a kere. E posishon ku Venezuela ta tumando aki den, pa mi ta inkomprendibel, inkomprendibel!" E relashon ku esaki, nos por a tende mas i mas (tambe di Betico Croes mes) un interpretashon nobo di punto di konsenso nr. 2: E 'toetsingsconferentie' mester evaluá, no solamente e desaroyonan estatal, pero tambe e situashon sosio-ekonomiko na Aruba mes! Ta mas ku kla ku e polítikonan arubano, despues di haña Status Aparte, lo usa e interpretashon aki pa posponé independensia. Si Hulanda (i Venezuela ku Merka) lo usa e situashon sosio-ekonomiko pa haña Aruba asina leu k'e ta keda ku lasonan estatal ku e otro islanan (sin duda ku un mihó posishon k'e tin awor den Staten) lo keda un pregunta grandi. Pa esei sosodé a lo menos Aruba tin ku hala den e uso k'el a hasi di su derecho di outodeterminashon. Kon ku bai bin, tur e ingredientenan pa desaroyonan drastiko riba tereno estatal ta presente. Pa e momento aki por konstatá en todo kaso ku e strategía di Hulanda pa pusha tur e islanan via di Aruba su Status Aparte den un independensia, a frakasá kompletamente.* ●

DE MINUUT VAN DE CONSTANTE EXTASE

In deze bundel zijn 24 gedichten opgenomen die alle een dans als uitgangspunt hebben, vaak een dansvorm als salsa, merengue, enz. die in het Caraïbisch gebied populair is, maar ook oudere als polka, mazurka, menuet en sarabande. Deze dansen als uitganspunt voor een gedicht is op zich een zeer Caraïbisch gegeven, denken we alleen maar aan de populariteit van het dansen in onze regio, waarover A.M.G. Rutten laatst nog schreef in **Leven en muziekwerken van J.S. Corsen** (1983), als over de "uitbundige danslievendheid" die hier al van oudsher heerste.

Ook het gegeven dat Lo-A-Njoe teken- en schilderkunst verbindt met zijn poëzie (hij neemt daarvan diverse voorbeelden in de bundel op als illustratie) is op de Antillen geen unicum. Denk aan Luc. Tournier, aan Ellis Juliana en aan Chal Corsen op Curaçao. En als de dichter niet zelf tekent zorgt hij meestal wel voor een aantal sprekende illustraties door iemand anders.

Woord en beeld schragen elkaar wederzijds in onze poëzie.

De oorspronkelijk Nederlandstalige gedichten van Lo-A-Njoe werden door Luis Daal vertaald in het Papiaments. Beide versies zijn afgedrukt, een prodédé dat ook Norman de Palm en Nydia Ecury bijv. gebruiken. Deze veeltaligheid is ook een Caraïbisch gegeven; denken we hierbij alleen maar aan de Surinamer Edgar Cairo die zijn dichtwerk zelf vertaalt vanuit zijn moedertaal, het Sranan Tongo, in het Nederlands.

Deze bundel van Clyde Lo-A-Njoe sluit dus op diverse manieren aan bij dichttradities van onze regio.
De dichter schrijft over diverse onderwerpen, zoals zijn eigen verleden, enkele reiservaringen die hij heeft opgedaan, en over het verleden van de Antilliaanse eilanden (Bonaire), maar ook over de gevolgen van Hiroshima's atoombom en de actuele problematiek van de Derde Wereld. Daarnaast komen enkele gedichten over de poëzie en het schrijven zélf voor, bijv. aan het eind in 'Tarantella voor de poëzie':

"Ik draaide mijn hoofd om
en zag je staan tussen de stenen bogen:
poëzie die me in de ogen keek.
Onschuld gehuld in zwart,
als de weduwe van de wereld,
op deze wijze trachtend
haar zuiverheid onbezoedeld te bewaren
en met de geest van de levende wind
de kracht te behouden,
die het stof doet opstuiven
en de adem woordeloos bevriest.
(...)
Ook toen de vrijheid wegfladderde
als een verminkte doffer
en de anderen en ik verdronken in de
stank van een bodemloze beerput,
waste jij mijn woorden,
spoelde ze één voor één,
voordat je ze opsloot in de kluizen
van het bindsel, zo heilig als een bijbel."

Ik koos als uitgangspunt voor een nadere analyse van deze bundel het gedicht 'Mijn eigen sarabande', omdat Lo-A-Njoe daarin mede over zijn schilderen schrijft. In dit gedicht worden dans, tekenen en schrijven één.

In vijf strofen geeft Lo-A-Njoe zich rekenschap van zijn werk als schilder en zijn kunstenaar-zijn, en de oorzaken en consequenties daarvan. Hij hanteert daarbij een vrije praat-vorm (die ook het hierboven gegeven fragment kenmerkt), die toch gebondenheid verraadt doordat hij resp. strofen van 11-10-9-11-8 verzen bouwt, die elk zijn opgebouwd uit slechts één of twee zinnen.

dansen

u

e lo-a-njoe

over de poëzie van CLYDE LO-A-NJOE

Schilder/dichter Clyde Lo-A-Njoe werd in 1948 geboren te Santa Cruz op Aruba. Hij volgde een opleiding tot tekenaar-schilder, en is nu als zodanig werkzaam. Hij hield tot nu toe diverse exposities in het Caraïbisch gebied (1981), op de Hannover Messe (1982) en in het Nederlandse Helmond (1982) waar hij woont. Zijn eerste dichtbundel Dansen/Baliamentu (1983) heeft m.i. tot nu toe nog veel te weinig bekendheid gekregen.

Hij gebruikt geen vast metrum, geen regelmatig eindrijm, — daarin is hij weer de ongebondene in de vorm —, maar hij brengt desondanks verbanden aan door herhalingen van klanken in binnenrijm en alliteratie, en herhalingen van woorden en zinswendingen.

Kenmerkend voor zijn dichtvorm is zo een vrijheid in gebondenheid, een spanning van tegengestelde elementen die het hele gedicht (en de hele bundel) kenmerkt.

Lo-A-Njoe hanteert vooral het stijlmiddel van de antithese, en dat op allerlei niveaus. Allereerst eenvoudig d.m.v. tegengestelde woordbetekenissen, die regelmatig voorkomen: nachten - dagen; oud - nieuw; buiten - binnen; enz. Soms wordt zo'n tegenstelling tot een paradox als in "... de minuut dat het leven zal opgaan in die constante extase ..." Het persoonlijke 'ik' staat tegenover het algemeen-objectiverende 'je' in de vierde en vijfde strofe, en tegenover de buitenwereld, de mensen. Zo staan ook begrippen en ervaringen als 'vervliegende illusies' die toch 'worden nagejaagd" tegenover elkaar; 'uiterlijk' staat tegenover 'innerlijk'; het werken aan een schilderij tegenover de bezinning; de uiterlijke vorm ontstaat vanuit het innerlijk bewustzijn.

De beelden die Lo-A-Njoe daarbij hanteert zijn zeer sterk lichamelijk. Hij spreekt over 'wervelkolom', 'nekwervels, 'kruin', 'aderen', 'polsslag' en 'hart' en over 'vingertoppen'. Ook hier keert dus de tegenstelling innerlijk-uiterlijk terug.

Tegenover dit lichamelijke staat het geestelijke: voelen, verlangen, liefhebben, hunkeren, denken, mateloos bewustzijn, extase, stil zijn. Een terminologie waarin reeksen met een climaxwerking te onderscheiden zijn.

Al deze tegenstellingen vinden hun apotheose in de grote antithese tussen creatieve drang en doodervaring, tussen werk en bezinning.

Maar al deze tegenstellingen waarover de dichter de controle dreigt te verliezen, worden in de structuur van het gedicht bedwongen, want centraal staat 'mijn eigen dans', die voor iemand anders is, voor de gelijkgestemde deelgenoot, en daaromheen worden het bewustzijn van de 'tastbare dood' en die 'momenten van mateloos bewustzijn' beschreven, die extase waarin men de dood proeft en tegelijk het tintelende leven ervaart, waarin de wereld enerzijds buitengesloten wordt en het 'hart zich vult', maar waarin anderzijds toch het besef van liefde tot de mensen (algemeen) in het eerste deel van het gedicht, en 'je liefste' (persoonlijk) in het tweede deel, weer wordt verwoord.

Zo lijkt dit gedicht een bezweringsformule om een synthese te bereiken, die uit antithesen is geformeerd.

De zinsconstructie "Wanneer ik achter mijn ezel zit ..." wordt natuurlijk voortgezet in "... dan denk ik aan die ogenblikken ..." in de eerste strofe, maar voor het lezersgeheugen ook in de laatste strofe "... dan laat ik mijn penselen vallen ..." Zo geeft het hele gedicht ook in deze constructie de spanning van creatieve werkzaamheid en het gewaarworden van stilte weer,

Deze momenten van mateloos 'bewustzijn' zijn niet direct vast te leggen, want wanneer de schilder-dichter ze ervaart valt zijn werk stil ("dan laat ik

→

MIJN EIGEN SARABANDE

Wanneer ik achter mijn ezel zit
en door het penseel en pigment vormen groeien,
die de afdruk van negatieven zijn:
Opnamen, die langzaam in mijn wervelkolom ontstonden,
dan denk ik aan die ogenblikken,
dat ik, in de verkilling van tastbare dood,
mijn ogen sloot,
terwijl ik tussen mijn nekwervels en kruin
dat onbestemde gevoel registreerde
– en tegelijkertijd de pijn –
zo bevriezend, dat ik huiverde.

Nooit was de dood zo dichtbij,
hoewel er geen ritme meer was,
klopten mijn aderen nog,
overtuigend genoeg, dat het leven eeuwig duurde.
Ik dacht aan de wereld buiten,
(die steeds buiten was, nooit binnen)
maar die ik liefhad
omdat mensen me omsloten,
mij omhelsden en streelden
met hun warmte.

Mijn eigen dans
voor degene, die het opdoemen van het einde kent
en de polsslag van verloren tijd hoort
in die stille ogenblikken.
Alleen, in die onpeilbare diepte,
vervuld van vragen,
die zacht opzij geschoven worden voor ,
illusies, vervliegend als ether,
maar die toch hardnekkig worden nagejaagd.

Nadat nachten toch weer dagen worden,
'Oud-en-Nieuw' wisselde in een tel,
is soms dat heimelijk verlangen
naar die momenten van mateloos bewustzijn,
die zich nu zelden melden,
– gekleed in kleurrijke hymnes,
waarbij je alleen hunkert naar de minuut,
dat het leven zal opgaan
in die constante extase:
zo somber, zo ingetogen
als Gregoriaanse gezangen.–

Dan laat ik mijn penselen vallen
en laat mijn hart zich vullen
met het koele avondlicht,
zodat mijn vingertoppen tintelen.
– Gewaarworden van dingen,
die je zelf nauwelijks omvat,
vraagt om de stilheid van het stilzijn:
contouren rondom het lichaam van je liefste.–

mijn penselen vallen") maar hij laadt zich op dat moment innerlijk op: hij ervaart liefde, zijn hart vervult zich, en het gevolg is weer: "... mij vingertoppen tintelen ..." Dan is er dus weer het werk en de zich 'zelden meldende' momenten van de extase komen weer daarna ... En dat wisselende van impressie en expressie wordt via tegenstellingen en paradox verwoord via de dichterswerkzaamheid! Zo alterneren in de loop van de tijd werk en stille bezinning in het scheppingsproces.

Dans (die muziek en beweging is), schilderkunst en poëzie zijn in het gedicht "Sarabande" samen vormgevers van de spanning tussen doodsgevoel en leven, tussen naar binnen gerichte extase en creatie naar buiten toe. Daarbij lijkt de extase in de schilderkunst minder direct weer te geven te zijn ("de penselen vallen stil") dan in de poëzie, i.c. dit gedicht, dat deze extase beschrijft. Is de dichtkunst directer dan de schilderkunst? Misschien! Maar we moeten wel bedenken dat ook de dichter tenslotte niet tot de kern doordringt, maar slechts 'contouren' kan aangeven, zoals uit het einde van het gedicht blijkt. Hij geeft de contouren rond het lichaam van de geliefde, niet de liefste zelf, niet de kern; deze wordt niet bereikt! Het wezen wordt niet direct geraakt, maar slechts via tegenstellingen langzamerhand omcirkelend benaderd.

De hele bundel bevat trouwens voorbeelden van tegenstellingen tussen bijv. het persoonlijke en maatschappelijke, zoals dat trouwens kenmerkend is voor de poëtische taal zelf: de spanning tussen individuele expressie en communicatie met de lezer.

Reeds in het eerste gedicht lezen we over 'mijn mombakkes', 'incognito' en 'façade' tegenover 'mijn eigen ik', en dat weer tegenover het sociale aspect van de feestvreugde op Nieuwjaarsdag. De 'ik' wordt geconfronteerd met wie hij wezenlijk is en met de buitenwereld waarvoor hij zich verbergt:

"En niemand die deze oude façade merkte,
die zo mezelf geworden was.
Met jou draag ik mijn eigen huid,
herkennen jij en ik
wat wij herkennen moeten
en proberen te ontdekken
wie wie is en wie niet."

De hele bundel door is er het element van dansen en feesten om niet te huilen, wezenlijk verdriet en angst die zich verbergen achter uiterlijke feestvreugde, achter de grol, de lach die tekortschiet en tot grimas wordt.

De 'wereld buiten' is die welke Lo-A-Njoe op zijn reizen gezien heeft: Duitsland, Syrië, etc., maar ook de eigen jeugd op Aruba en het slavenverleden in de zoutpannen van Bonaire waar nu de toeristen komen kijken.

"Aruba, speldepunt waar mijn wereld om draait,
Refresquería en Latijnse melancholie,
je kromme bomen,
waardoor het spel van de
eeuwigdurende wind schiet.
Stil denk ik aan je overzoute lucht
en je verdwaalde blanken op de 'waaf'.
Nu, na jaren, speelt die ene merengue
van de mijmering door mijn vermoeide morgens,
En was ooit het Hof van Eden
Pontón, Savaneta, Paradera
en misschien Boerhaevelaan
en zullen nu piano en publiek verpauperen."

Schrijven is voor Lo-A-Njoe geconfronteerd worden met de wereld èn met jezelf, met de vijandschap van en tegen de buitenwereld, en dat weer tegenover het onvermogen om te schrijven, waat het creatie-proces tot vijand in jezelf wordt.
Soms uit zich dat in moraliserende beschouwingen als

"Of was het toch de blik van mens tot mens,
verbonden over culturen en tradities,
doorgrondend, dat morgen en de rest der dagen
verzinken zullen in het donker,
maar dat ons treffen in het heden
bindt boven tijd en taal?"

Zoals de sarabande als Spaanse dans waarschijnlijk uit Latijns-Amerika afkomstig is, en zo de spanning tussen verschillende culturen heeft ondergaan, wat met name blijkt uit het oorspronkelijke felle, wulpse karakter dat aan de Europese hoven werd bedwongen tot een trage, majestueuze dans, zo ondergaat Lo-A-Njoe cultuurspanningen in zijn werk tussen het Caraïbisch gebied van zijn jeugd en het Europa waar hij nu verblijft.

In de vorm uit zich die bijv. in de taal, en met name in de woord- en beeldkeus die van een gulle overdaad en felheid →

getuigen, die maar met moeite in de vers- en strofevorm bedwongen worden. Het Nederlandse **Elsevier** schreef dan ook: "... lange stromen teksten van iemand die woordenrijk en mededeelzaam is, maar zijn taal en talent niet georganiseerd heeft. (...) Maar het is mogelijk dat dit werk beter is dan het zich aan de voorgeprogammeerde Westeuropeaan voordoet. Wij zijn een dergelijke beeldenwoekering niet gewoon".

Kenmerkend is voor hem dat hij deze overdaad van tegenstellingen wil opheffen in een synthese. Ouder worden, nacht en dood vinden hun natuurlijke tegenhanger in geboorte, jeugd en regeneratie ... Verleden en heden raken en beïnvloeden elkaar, zoals in de 'Salsa in de zoutpannen' van Bonaire en de 'Valeta van het verraad':

Conquistadores trekken op tegen een weerloos volk.
Het bloed stroomt naar de zee.
En onder het kruis dobbelen dronkaards
om het doordrenkt goed van de Jood,
Wiens bloed kwam over het gepeupel,
dat riep om Barrabas.
Voor wat goud werd de Azteek aan het zwaard geregen,
voor een handvol zilver de Nazarener aan het kruis genageld,
de vloek van Moctezuma rust nog op Mexico,
het bloed van Christus wordt nog dagelijks vergoten."

Zo is poëzie de bezwering van een kringloopproces dat geen einde kent in het momentane van het scheppingsproces dat plaatsvindt, en die lange menselijke historie: de "minuut van de constante extase ..."

"Mijn geest
onze geesten zijn als vlinders,
die geen gisterens of morgens kennen,
maar die in onbegrensde cirkels
mogen zoeken naar een punt,
waar rust en onrust eender zijn
in kleur en vorm ..."

WIM RUTGERS
5 september 1984 ●

12 sèptèmber 1984

Partisipashon di pueblo ta un di e pilarnan importante di un sosiedat demokratiko. Pa por partisipá, bo mester por haña e informashon nesesario pa forma un opinion.
Un responsabilidat grandi ta kai riba dunadonan di informashon. Informashon mester wordu duná di tal forma ku e ta stimulá hende forma su mes opinion i desaroyá un mente sano i krítiko den komunidat.
Kada persona tin derecho riba informashon i ta responsabel pa sirkulashon di esaki.
Grupo Ban Combersa, un grupo ku ta traha riba tereno di informashon, ta lamentá e echo ku den delaster edishon di revista Skol &Komunidat, redakshon di dicho revista a duna di konosé ku e posibilidat ta hopi grandi ku na fin di aña e ta stop ku su trabou. Esaki pa motibo di falta di hende pa traha.
Grupo Ban Combersa ta haña inkomprendibel ku no ta posibel pa haña 4 hende den 876 maestro/anan dispuesto pa hasi un trabou tan importante i nesesario pa nos komunidat.
Futuro di Aruba ta eksihí "man na obra".

Grupo Ban Combersa

In Memoriam Juffrouw Oncha

(12 di sèptèmber 1901 - 7 di sèptèmber 1984)

Hopi di nos ta kòrda juffrouw Oncha Laclé. Hopi generashon di mucha el a introdusí den bida di skol komo juffrouw di "bewaarschool" Imeldaschool, ku den su tempo tabata situá den Dominicanessenstraat kaminda awor ta Agneskleuterschool.
Na un edat di mas o menos 28 aña Juffrouw Oncha a kuminsá traha pa soeurnan na bewaarschool i el a hasi esei kasi 38 aña largo, ku tur su pasenshi i kariño.
Despues ku el a bai ku penshun, el a yuda diferente biaha ora tabata falta hende na Imeldakleuterschool nobo.
Un gran trahadó, ku nos di Skol & Komunidat kier rekòrdá
Juffrouw Oncha, sosegá na pas!!

Rektifikashon "In memoriam Aubrey Phillips"

Aubrey Phillips,

Den e edishon anterior di S&K a sali un artikulo pa memorá Aubrey Phillips. Manera ya nos a publiká Aubrey Phillipa tabata na Aruba na aprel pa e konferensia di Simar: 'E kalidat di enseñansa; e reto di añanan '80?' Lamentablemente un pòtret di Dudley Grant a sali ku e artikulo en kuestion. Nos ta pidi diskulpa pa e eror aki.

"speelschooltjes" na aruba:

E delaster aña nos por a ripará ku mas i mas "speelschooltjes" a habri nan porta pa esnan mas chikito den nos komunidat. Hopi mayor ku ta traha awendia, ta kontento ku nan yui(nan) tin un kaminda di keda parti mainta. Nan ta satisfecho kaba si e skol aki ta keda serka di nan kas of den e mesun bario. Pesei hopi di nan no ta puntra nan mes si e tempo ku nan yui(nan) ta pasa na un skol asina ta bon pa su(nan) desaroyo, si e kalidat di e enseñansa ta satisfaktorio, si e plaka ku nan ta paga ta konforme ku e trato i guia ku e mucha ta haya i asina por menshoná hopi mas pregunta ku un mayor konsiente por hasi su mes tokante e "speelschooltjes".

Aktualmente tin ± 45 di e tipo di skolnan aki, repartí den varios bario, pero ku e konsentrashon mas grandi na Oranjestad. Tambe tin 3 "crêche" ku ta kai bou di e sentronan di bario di Noord, Dakota i Brazil. E "speelschooltjes" ta institutonan privá ku a lanta ora hende muhé a kuminsá traha pafor di kas. Si antes wela of un otro miembro di famia tabata kuida e mucha, awor ta e "speelschooltjes" a tuma nan lugar.
Tur kos ta mustra ku e skolnan aki ta sòrg pa un bon entrada pa e doño i e trahadornan. Tur aña nan kantidat ta oumentá i masha poko ta sera. Ta di komprondé tambe pakiko e kantidat ta subi. Tur hende por lanta un skol, pasobra te ainda no mester permiso di gobierno. Bo por traha manera bo mes kier ku e muchanan, pasobra no tin niun instansia ku ta kontrolá bo trabou.

Pesei mes OSTICEBA a disidí di kuminsá traha riba e fenomeno aki, ounke ku e skolnan no ta kai bou dje. Sra. Maria Vrolijk a hasi un investigashon preliminario bou di mas ku mitar di e skolnan. E informashon ku el a haya ta wordo usá pa un nota tokante "speelschooltjes" den kua OSTICEBA ta duna su punto di bista kon pa akogé muchanan. E meta ta pa gobierno i e instansianan konserní kuminsá hasi algo riba e tereno aki, esta pone kondishonnan ku kua mester wordo kumplí i ehersé e kontrol nesesario tambe pa tur kos bai den bon kaminda. Aki bou ta sigui e entrevista ku nos tabatin ku Sra. Maria Vrolijk.

un investigashon preliminario

S&K: Kon boso a yega na e idea pa hasi e investigashon bou di e "speelschooltjes"?
Vrolijk: Manera bo sa OSTICEBA ta traha ku sentronan di bario, ku gruponan den bario i tambe ariba proyektonan ku tin den komunidat en general. Nos ta wak bienestar di komunidat di Aruba komo algo importante ku mester wordo stimulá di un of otro manera, pa nos por bisa ku komo pueblo nos ta bai dilanti, nos ta desaroyá.
Ora bo ta papia riba komunidat bo ta papia tambe di un grupo di hende di edat hopi yòng, esta di 0 pa 4 aña.
I dor ku OSTICEBA den su historia tabatin di aber ku e lantamento di sentronan di bario i tambe e "crêche" den e sentronan di bario, nos ta konsiderá ku ta un parti di nos tarea pa wak kon e trabou ei, spesialmente e "crêche" ta sigui desaroyá. Na un sierto momento nos a ripará ku e "crêche" a sigui traha, pero ku banda di dje tabatin e "speelschooltjes", esta esunnan privá. Anto e ora e nos a bisa ku ta bon pa chèk e trabou ku ta wordo hasí, ki idea e skolnan aki tin pa ku e muchanan di 0 pa 4 aña. Nos trabou ta preventivo. Bo ta purba di hasi mas tanto posibel na e edat pa ora e muchanan bira grandi, nan ta desaroyá nan mes mas mihó riba diferente tereno.
I ora nos ta pensando pa mustra kon nos ta pensa ku e trabou mester bai, nos mester traha un sorto di nota. Ei den nos lo mustra ta kon OSTICEBA mes ta mir'e, kiko asina tin aktualmente i alabes usa e informashon ku nos ta haya dor di pasa bishita e skolnan. Nos no por a pasa serka tur, pero tòg nos a haya informashon di 27.

S&K: Departamento di Enseñansa no a tuma parti den e investigashon?
Vr.: No, nan no a hasi nada. Manera mi a bisa kaba den kuminsamento, e "crêche" a kuminsá den e sentronan di bario. Bo ta weita ku den e barionan a bin un nesesidat. Mayornan ta bisa: "Weita 'ki, nos ta bai traha". Mayoría bes e mamanan ku tin yui chikito, i e otro mamanan ku ta bisa ku nan ta haya ta bon pa e yui bai un lugar, kaminda e ta topa otro mucha di su edat un par di bes pa siman. Anto e ora e sentronan di bario a bisa: "Bon, nos ta bai hasi algo pa e mayornan. Nos ta bai krea e fasilidat pa e mayornan por laga nan yui ei nan i alabes e mucha tambe ta haya un sorto di stimulashon den su desaroyo." E no ta spesifikamente edukativo, e tin su banda sosial tambe.
Nos sa ku di banda di gobierno nan no ta hasi nada i nos no sa tampoko kuanto tempo lo dura promer ku nan kuminsa hasi algo. Pero si Departamento di Enseñansa ta na altura di kiko ta pasando i asta den pasado nan a yuda nos ku e "crêche" den forma di un kurso. Esaki a enserá ku e lidernan di e sentronan di bario a haya guia pedagogiko for di Ofisina pa asuntonan pedagogiko i didaktiko. T'asina ku nan aksento ta kai riba enseñansa preparatorio i esunnan mas ariba.

S&K: E investigashon a tuma lugar den e "crêche" di e sentronan di bario tambe?
Vr.: E intenshon tabata pa hasi esei so, komo ku e "crêche" a originá for di e sentronan di bario bou di OSTICEBA. Bo no por bisa bo ta bai hasi e investigashon den e "crêche" so i wak e separá for di e "speelschooltjes" privá. Ei bo ta tende kosnan malo di gruponan, bo ta tende di un kantidat di 50 mucha bou guia di 2 lider so. Pues e situashon den e skolnan privá ta mas alarmante ku esun den e "crêche" di e sentronan di bario. E "crêche" a lanta for di un otro idea, un idea boluntario. E lidernan no tabata wordo pagá ètòl na kuminsamento. Awor nan ta haya un sorto di rekompensa. E salario ku ta wordo pagá den e skolnan privá ta mas halto ku esun den e sentronan di bario.

S&K: Bo ta kere ku e informashon ku bo a haya for di e 27 skolnan privá ta representativo pa e otronan ku bo no a bishitá?
Vr.: Mi ta kere ku den e kombersashonnan i e impreshon ku mi a haya di e hendenan →

ku ta traha den e "speelschooltjes", e informashon ta kuadra ku otro. I mi ta kere ku bo por tum'e komo e averahe. Mi a parti e skolnan pa bario i e bario den p'ariba-p'abou, panòrt-pasuit.

S&K: Ki diferensia tin entre un "crêche" i un "speelschool"?
Vr.: Un "crêche" ta kai direktamente bou di un sentro di bario i ta habrí 4 biaha pa siman di 8or pa 12or of henter siman. E ta situá den e edifisio di e sentro di bario i no ta traha ku ganashi. E edat di e muchanan ta di 2 pa 4 aña.
Un "speelschool" ta un skol privá den kas di hende partikular y ta habrí tur dia di mainta te mèrdia. Tin algun skol ku ta usa nomber di "crêche". E idea di tur dos ta akogida di mucha parti mainta.

S&K: Bo a bisa ku tur dos tipo di skol ta traha parti mainta so. Esaki no ta un problema pa e mayornan ku ta traha mèrdia tambe?
Vr.: Ta depende kiko e skol tin pa ofresé. E ta bisa ku su orario ta di tal ora pa tal ora i ta mayornan mes mester sa si nan ta laga na yui(nan) ei nan. E ta meskos ku orario di skolnan na Aruba.
E hendenan ku ta traha na un skol pa mucha di e edat ei ta konsiderá e trabou komo un kos hopi intensivo i ta difisil pa bo hasi'e henter dia. Parti mèrdia nan ta usa pa e trabou di preparashon di material, kontrolá e material, èts.
Pero awor ku skol a kuminsá atrobe mi a tende di varios skol ku tin intenshon di bai traha parti mèrdia tambe.

S&K: Nos ta pasa awor pa e kontenido di e investigashon. Bo por a bisa algo di e sorto di mucha ku nan ta tuma?
Vr.: E informashon ku mi a haya ta ku hopi skol ta tene kuenta ku edat. Pero tin otro ku ta bisa ku nan ta haya bon pa tur mucha ta hunto, pa un siña otro. Ta dependé aki tambe di kon e doño mes ta pensa riba e asunto aki. Awor tin e problema ku no tin sufisiente lugar na "kleuterschool" i algun skol ta tuma mucha riba 4 aña. Hopi ta tuma mucha di 1 aña i mei of 2 te 4 aña. Algun skol tabata tin beibi, pero nan si tabata apartá entre e muchanan di 0 pa 1 aña i mei.

S&K: Kon grandi e gruponan di mucha ta i kuanto lider tin pa skol?
Vr.: E kantidat tabata varia entre 40 pa 50 mucha. Un of dos skol tabatin riba 50. Hopi biaha tabatin 2 of 3 lider pa un total di 45 mucha. Mi ta haya ku e ta basta pretá, pasobra mucha chikito mester di hopi atenshon.

S&K: Ki klase di edukashon e lidernan tin?
Vr.: Wel, bo ta topa lidernan ku tin "kinderverzorging" ku a hasi'e na "huishoudschool". Tin ora e doño mes tin'e. Tin kleuterleidster ku awor ta doño di skol i ta sòrg pa e guia di e lidernan. I tin ku ètòl no tin niun papel. I bo tin mama ku no tin nada di hasi ku ta habri un skol. Tin di nan ku sa ku nan no tin edukashon pero ku si ta buska informashon serka esnan ku tin. Otro ta aktua segun nan konsenshi.

S&K: Kuanto plaka un mayor ta paga pa su yui i kiko e suma aki ta kubri?
Vr.: E suma ta kai banda di f. 45,- pa 50,- pa luna. Parti di e kontribushon ta bai pa e salario di e lidernan i kompra di material. Mayornan mes mester sòrg pa kuminda i paña p'e muchanan (pan, jus, fruta, lechi i pampers i "washandje").

S&K: Kiko bo por bisa di e material ku ta wordo usá?
Vr.: E atenshon ta wordo poní hopi riba obra di man, esta plakmento. Wega i otro materialnan grandi manera "glijbaan", "schommel" i garoshi ta paló. Otro material ku mi a mira tabata pòpchi, blòki i otro ko'i hunga pa mucha. Pero pa bo haya un mihor bista ki material e skolnan ta usa bo mester pasa henter un mainta na e skol. I esei no tabata e intenshon. E lidernan ta bisa ku e material ta karo i no ta duradero. E problema ta ku hopi hende ta lubida kiko un mucha di e edat di 0 pa 4 aña mester. Ora e bai enseñansa preparatorio e ta siña plak èts. Tambe hopi atenshon ta wordo poní riba disiplina.

S&K: Ke ubo di un programa?
Vr.: Tin lugar ku ta siña e muchanan konta na papiamento i hulandes, siña nan kanta loke hopi biaha ta sosodé den hulandes. Aki ku un tiki guia, bo por kambia e palabranan den papiamento sin kambia e ritmo. E mucha ta siña rekonosé koló i forma.
Tin skol ku ta traha un orario pa e aktividatnan, otro ta wak kon nan ta sigui. Bo no tin e seguridat ku e trabou ta sosodé na e manera adekuado i ku e guia ta bon. No tin niun instansia ku ta bisa e hendenan kon pa hasi'e. Nan no sa na kua kondishon nan mester tene nan mes. Sa sosode si ku e guia ta bon den algun skol i den otro e ta malo. No tin niun lei di gobierno pa por kontrolá e kalidat di e skolnan.

S&K: Mayornan tin algo di bisa den e skolnan?
Vr.: Mester bisa ku mayornan mester buska pa sa mas loke ta pasa ku nan yui na e skol. Tin skol ku tin bon kontakto ku e mayornan, ta papia informalmente ku nan ora nan trese of buska nan yui. Pero tin mayornan ku nunka ta puntra kon nan yui ta bai na skol. E kontakto por ta mas organisá. Tin skol ku ètòl no ta tene anochi pa mayornan. Den kondukta di un mucha na skol hopi biaha bo por wak loke ta pasa na kas. Tin biaha skol i mayor ta papia riba e kosnan ei, pero hopi biaha no tin tempo mes.

S&K: Ki bo opinion ta riba e lugar i espasio?
Vr.: Mi a topa espasionan bon, grandi i fresko. Mi a topa tambe lugarnan ku mi a eksperensiá komo bastante kalor i sofokante i skur. Tin lugar habrí ku aire fresko, klaridat i ambiente hopi trankil, mientras ku otro ta hopi druk. Mi ta kere ku esei tin di aber ku e kantidat di mucha, kon e lidernan mes ta anda ku e muchanan.
Tokante mueble mi por bisa ku mayoría di e skolnan ku mi a bishita tin mueblenan trahá pa mucha chikito. Tin tambe ku tin w.c. i baño spesial pa mucha. E interior ta dekorá den un ambiente infantil.

S&K: Kon e seguridat ta?
Vr.: Esaki ta varia di skol pa skol. Tin skolnan ku a bisa ku nan muchanan ta segurá, otronan ku ta eksigí esaki di mayornan. Departamento di Salubridat a keda di investigá e higiena i seguridat di e skolnan. Tin lugar ku tin hopi stòf. Tin otro ku tin un hende spesial pa hasi e trabou di limpiesa tur dia.

S&K: Ki reakshon bo a haya di e doñonan?
Vr.: En general serka esunnan ku mi a pasa mi a wordo bon risibí. Mi a splika nan mi intenshon di mi bishita i nan tabata "willing" pa koperá.Tin algun ku a bisami sí ku nan no ta wak kiko OSTICEBA tin di aber ku nan, pasobra nan skol pa privá. Mi a splika nan ku e situashon manera e ta awor lo no bai sigui pa hopi tempo mas, p.e. 'n ta ken ku ta por lanta un skol.
Riba e pregunta pakiko nan a lanta skol mi a haya komo kontesta ku algun no tabatin nada di hasi ora e yuinan a bira grandi. Otronan tabata kleuterleidster kasá ku no a haya trabou na kleuterschool. Si nan ta hasi'e pa plaka sí nan no ta bai bisabo direktamente den bo kara. Pero den e kombersashonnan si bo por saka esei afó i tambe den e preis ku ta wordo pidí, e kantidat di mucha hunto i e kantidat di lider.
S&K: Por ultimo, bo por bisa algo di e kurso di lider ku boso a kuminsá?
Vr.: OSTICEBA ta kere ku e trabou pa ku 'opvang' di muchanan 0 pa 4 aña mester ta profesionalisá. A termino korto esaki no ta realisabel. Di otro banda, diariamente tin hendenan ku ta hasi e trabou aki i ta sintá ku hopi pregunta tokante nan trabou; nan no tin unda, un lugar fihó, pa akudí ku e preguntanan aki.
Dor di e falta di saber di e lider, ku ta un edukadó alabes, tokante kon pa stimulá e desaroyo mental i sosial di e mucha na un manera responsabel i adekuado, tin hopi chèns ku daño ta wordo hasí na e muchanan.
Pa no krea e impreshon ku mi ta generalisá, tin lidernan ku ta hasiendo un bon trabou tambe den e 'speelscholen'.
Varios topiko ku a wordo tratá den e kurso ta:

1. Psikología di mucha
2. Aktitut di lider
3. Material
4. Teknikanan (p.e. kontamento di storia, kantamento, uso di material sin balor)
5. Deporte pa muchanan di e edat di 0 pa 4 aña
6. Malesa di mucha
7. Siguridat i EHBO
8. Alimentashon sano
9. Kontakto ku mayornan.

Tambe un persona di gobierno lo trese padilanti kon asina gobierno ta wak e maneho di e tipo di skolnan aki. ●

Lustrumviering COLEGIO ARUBANO

Vrijdag 7 september was het een kwart eeuw geleden dat in de barak van het Maria College het Colegio Arubano met ruim 175 leerlingen van start ging. Eerste directeur voor een jaar was toen drs. Mulder, opgevolgd door Jan van Gompel en daarna J. van Roosmalen, Richard Harms en de huidige directeur D. Hoevertsz. Aangezien 7 september te vroeg in het nieuwe schooljaar valt, wordt het zilveren jubileum een week voor de kerstvakantie, in de week van 13 tot 20 december, gevierd.
In een van de komende nummers van Skol & Komunidat zullen wij uitvoerig stil staan bij de ontwikkeling die deze school heeft meegemaakt in de loop der jaren.
Voorlopig willen wij volstaan met de publicatie van het lustrumprogramma.

J. van Gompel

J. van Roosmalen

Het huidige rectoraat: O. Ferrol, D. Hoevertsz en P. Pronk

PROGRAMMA

LUSTRUMAKTIVITEITEN
"25 JAAR COLEGIO ARUBANO"
13 t/m 20 december 1984

DONDERDAG	13 december	20.00 - 22.00 uur:	Officiële opening en receptie
VRIJDAG	14 december	18.30 - 24.00 uur:	Fakkel jump-up, bij aankomst C.A. opening Feria
ZATERDAG	15 december	10.00 - 24.00 uur:	Feria
ZONDAG	16 december	11.00 - 22.00 uur:	Feria
MAANDAG	17 december	10.00 - 13.00 uur:	Komedia (onderbouw)
		8.00 - 13.00 uur:	Spel zonder grenzen (bovenbouw)
		20.00 - 23.00 uur:	Komedia (bovenbouw)
DINSDAG	18 december	8.00 - 13.00 uur:	Wandel-stertocht (alle leerlingen)
		20.00 - 23.00 uur:	Cabaret (oud-leerlingen - ouders)
WOENSDAG	19 december	10.00 - 13.00 uur:	Cabaret (bovenbouw)
		8.00 - 13.00 uur:	Spel zonder grenzen (onderbouw)
		18.00 - 23.00 uur:	Autorally
DONDERDAG	20 december	21.00 - 02.00 uur:	Slotbal

Lustrumcommissie C.A. 25 jaar

Uit "Alerta"
mei 1984

tussen vermaak en verzet

Het Caribische gebied is een smeltkroes van kulturen. Kultuurelementen uit Afrika, Azië en Europa vermengden zich met de kultuur van de oorspronkelijke bevolking. Door de slavernij is de Afro-amerikaanse bevolkingsgroep op de meeste eilanden in de meerderheid. Het was echter de Europese plantersklasse die het kulturele en sociale leven domineerde en er alles aan deed om haar normen en waarden aan de gehele maatschappij op te leggen. Toch kon dit niet verhinderen dat er tegen de verdrukking in een Afro-amerikaanse kultuur ontstond, die zich voor een groot deel aan de kontrole van de overheid onttrok en vaak een maatschappijkritische ondertoon bevatte. Een duidelijk voorbeeld daarvan zien we in het karnaval van Trinidad en in mindere mate ook in andere caribische karnavals. Hierdoor kregen de armere, Afro-amerikaanse delen van de bevolking de gelegenheid een eigen feest te vieren en tegelijkertijd ongezouten kritiek te leveren op maatschappelijke misstanden.

Oorspronkelijk was het karnavalsfeest uitsluitend gereserveerd voor de blanken, waarvan een groot deel van Franse afkomst was. De vrije kleurlingen mochten er alleen onder zeer beperkte bepalingen aan deelnemen, de slaven in het geheel niet. Het was een exclusief, kostbaar feest, waarin de elite zich uitbundig uitdoste en uit de band sprong. Aan de vrouwen gaf het de gelegenheid om zich voor een moment uit de knellende banden van de heersende moraal te bevrijden en als mannen verkleed de straten van Port of Spain op te gaan.
Pas na de afschaffing van de slavernij in 1834 werd het karnavalsfeest een echt volksfeest. Het werd nu een symbool van de vrijheid voor de grote massa van de bevolking van Trinidad, een jaarlijks feest om de afschaffing van de slavernij te vieren, verschillende elementen van het feest herinneren dan ook nog aan de tijd van de slavernij. De *Canboulay* (van 'cannes brulées, verbrand rietsuiker), een optocht met toortsen in de zondagnacht vóór het eigenlijke karnavalsfeest, was een herinnering aan de grootscheepse hulpoperaties waaraan alle slaven moesten deelnemen als er een suikerrietveld in brand stond. In de loop van de 19de eeuw werd de Canboulay steeds meer een optocht waarin tegen de slavernij geprotesteerd werd.
Ook de stokgevechten, de *calinda's*, stammen uit de slaventijd.
Om zich tegen gevaar te beschermen was het de slaven alleen toegestaan om stokken bij zich te dragen. Sommigen van hen ontwikkelden een fabelachtige bedrevenheid in het stokvechten en stokvechters die praktisch als professionals te bestempelen waren, hielden tijdens het karnaval spektakulaire gevechten.
De autoriteiten waren helemaal niet zo blij met het volkskarakter, dat het karnaval gekregen had — volgens een politiechef was het feest 'gedegenereerd tot lawaaiig en bandeloos amusement voor de laagste klassen' — en men deed er alles aan om het feest zoveel mogelijk aan banden te leggen. Herhaaldelijk werden de Canboulay en het stokvechten verboden; en evenzovele malen leidde dat tot heftige botsingen tussen karnavalsgangers en politie. Nog in 1942, toen de oorlogswetgeving optochten verbood, gingen duizenden de straat op om 'hun' feest te verdedigen.

Caribisch Karnaval

Toeristenindustrie

Mede onder invloed van het toerisme is karnaval langzamerhand nu weer een algemeen aanvaard feest geworden. De overheidsbepalingen hebben echter hun invloed niet gemist en nu ook de invloed van de kommercie steeds meer is toegenomen, is de maatschappijkritische inhoud van het karnaval steeds meer verdrongen door kommerciële belangen. De *Masquerade* verving de Canboulay als het hoogtepunt van het feest. Dit grote spektakel, waarin kleurig uitgedoste groepen met op elkaar afgestemde kleding en eigen steelbands een eindeloze optocht vormen, zorgt elk jaar weer voor tienduizenden toeschouwers. De deelnemers aan die 'bands', zoals ze genoemd worden, sparen kosten nog moeite om er zo mooi mogelijk uit te zien en ze zijn vaak al maanden van te voren met hun kostuums bezig. De kosten van het spektakel worden echter ook hoger en de kommercie krijgt steeds meer greep op het feest. Alleen een goede steelband kost al snel $5.000 en de kleinere groepen worden daardoor steeds meer verdrongen door een klein aantal kommerciëel gesponsorde supergroepen. De groep die in 1982 de kompetitie voor de mooiste uitmonstering won, telde 2500 mensen! Ook worden er nu Noordamerikaanse toeristen ingevlogen, die op het vliegveld een kostuum krijgen uitgereikt en dan in de optocht mogen meelopen.
Toch heeft het karnavalsfeest op Trinidad (en andere Caribische eilanden) voor een deel zijn karakter van volksfeest behouden en is het een maatschappijkritische ondertoon blijven bevatten. Enerzijds nemen allerlei traditionele kostuums en gebruiken, die voortkomen uit de Afrikaanse kultuur en de ervaring van de slavernij, nog steeds een prominente plaats in. Anderzijds krijgt het feest vandaag de dag soms een aktuele politieke lading. Op het bovenwindse eiland Antigua is het karnaval bijvoorbeeld langzamerhand een militante uiting van 'Black Power'' geworden, kompleet met demonstratieve optochten en politiek getinte liedteksten. Omdat hierbij vaak felle anti-VS gevoelens en een onverholen kritiek op Antigua's afhankelijkheid van de toeristenindustrie naar voren komt, doen de autoriteiten er alles aan om dit onderdeel van het feest te onderdrukken. Maar net zo min als dat in de 19de eeuw mogelijk was, lukt het de autoriteiten nú om het karnavalsfeest van zijn Afro-amerikaanse, maatschappijkritische inhoud te ontdoen. ●

MEXICO:

Uit: "Internationale Samenwerking" no. 8, 1984

hoofdstad wordt 'ecologisch Hiroshima'

Mexico-stad loopt grote kans een 'ecologisch Hiroshima' te worden. Dat hebben woordvoerders van de Mexicaanse Ecologische Beweging onlangs tijdens een persconferentie gezegd. Op de vervuilingsschaal van 1 tot 100 scoort de grootste stad ter wereld 97 punten. Steden als Rome, New York en Tokio zijn naar verhouding veel schoner en scoren nog geen vijf punten, aldus de milieudeskundigen.

Als de vervuiling niet onmiddellijk aan banden wordt gelegd, vallen binnen vier jaar de eerste slachtoffers, voorspelde voorzitter Severo Alfonso Cipres Villareal van de Ecologische Beweging. Volgens Cipres zullen elk jaar ongeveer 25.000 mensen sterven als gevolg van de vervuiling. De helft van hen zullen kinderen zijn. In de ecologische beweging zijn 63 Mexicaanse milieu-organisaties verenigd.

Verdubbeling

Volgens Cipres is nu al sprake van een verdubbeling van het aantal ziektegevallen in de hoofdstad als gevolg van de milieuvervuiling. Het aantal gevallen van tuberculose, voorhoofdsholte-ontsteking, keelontsteking, bronchitis en longontsteking, tyfus, oogontsteking en diarree is de laatste tijd sterk toegenomen zo blijkt uit overheidscijfers.
Mexico-stad telt meer dan 16 miljoen inwoners. Iedere dag spuwen 2,8 miljoen voertuigen uitlaatgassen in de lucht. Dat wijzen cijfers van de ecologen uit. Er zijn 30.000 industriële bedrijven binnen de stadsgrenzen, waarvan 2.500 belangrijke vervuilers zijn. Berucht zijn volgens de milieubeweging vooral de staatsolieraffinaderij en enkele particuliere chemische, papierverwerkende en cementfabrieken.

Voertuigen van de dood

Enkele weken geleden kondigde de staatsoliemaatschappij Pemex, Petroleos Mexicanos, aan dat in september de hoeveelheid zwavel in de benzine met tweederde was teruggebracht en het loodgehalte met meer dan de helft. De milieudeskundigen wijzen echter op hun beurt op de stadsbussen, die op diesel rijden. De uitlaten, die via het dak lopen, scheiden een niet aflatende dikke zwarte walm af.

De stadsbussen, die door de ecologen ook wel 'voertuigen van de dood' worden genoemd, zijn stuk voor stuk in slechte technische staat. Er is geen geld voor het noodzakelijk onderhoud. Ook bezitters van honderdduizenden auto's besparen op onderhoud en zorgen daardoor voor nog meer uitlaatgassen en lawaai.
Iedere dag produceert Mexico-stad 14.000 ton afval. Zeker 5.000 ton huisvuil wordt niet opgehaald maar blijft liggen in de straten. Er is ook lang niet genoeg sanitair. Minstens vijf miljoen Mexicanen gebruiken de natuur als wc en badkamer. Van de 620 waterbronnen, die de Mexicanen in de hoofdstad van drinkwater moeten voorzien, zijn reeds zestien wegens vervuiling gesloten. Het water uit 25 andere bronnen moet behandeld worden voordat het drinkbaar is. Regenwater lost het drinkwaterprobleem in de hoofdstad nauwelijks op. "Mexico-stad is de enige stad in de wereld, waar het smerig water regent", aldus de ecologen. Volgens Cipres strekt de milieuvervuiling zich ook buiten de hoofdstad uit. Uit regeringscijfers blijkt volgens de voorzitter, dat er miljoenen tonnen giftige stoffen zijn gevonden in de 218 waterwingebieden in Mexico.

Bovendien worden olie en gif in de Golf van Mexico en de Stille Oceaan gestort. Door het willekeurig kappen van bomen neemt de erosie hand over hand toe, aldus de experts. Ieder jaar komt er 400.000 hectare woestijn bij. In totaal is al 16 procent van Mexico aangetast door bodemerosie.
Door de jacht op wild en smokkel van bijzondere dieren komen 70 soorten niet meer voor in het Middenamerikaanse land.Nog eens 90 speciës staan op het punt te verdwijnen.
De milieudeskundigen haalden tijdens hun conferentie uit naar de Mexicaanse regering. De zogenaamde 'groene campagne' en andere anti-vervuilingsprojecten noemden zij "regelrecht bedrog" en "symbolische en demagogische acties". De regering moet nieuwe anti-vervuilingswetten aannemen en de bestaande regelingen "consequent" hanteren, aldus de woordvoerder van de ecologische beweging.
De overheid is wel op de hoogte van het probleem. Vorig jaar maakte het ministerie van Volksgezondheid bekend, dat men beter dagelijks twee pakjes sigaretten kan roken dan een wandeling maken door Mexico-stad. November vorig jaar heeft het Mexicaanse congres een presidentieel decreet aangenomen, waarin de milieuwetten werden uitgebreid.
Volgens de bestaande regelingen kunnen milieuvervuilers straffen oplopen tot maximaal vijf jaar gevangenisstraf en boetes van 210.000 gulden. (IPS) ●

Mexico-stad: steeds meer uitlaatgassen en lawaai.

grawata

Deze keer geen 'Grawata': er viel niets te lachen . . .

Mester spar.
Ya bo sa e
pakiko.

Oranjestad
Algemene Bank Nederland
Nassaustraat 89
Telefoon 21515, 21517

San Nicolas
Algemene Bank Nederland
Bernard v.d. Veen Zeppenfeldtstraat 58
Telefoon 45090, 45091

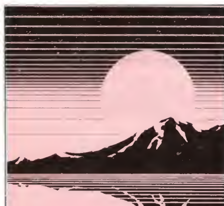
ABN Bank

Schoenen

EERST
KIJKEN BIJ

NASSAUSTRAAT 99

DE VAKMAN
op het gebied van
licht en schaduw

Checkpoint Color

Columbusstr. 10 - Tel. 22284

Grieperig? DOKTER!
Medicijnen? APOTHEKER!
Juridisch advies? ADVOCAAT!

Voor al uw verzekeringen:

A. F. Aponte

uw deskundige
verzekeringsagent

TEL. 24228 - 27528
Ook voor de meest voordelige
reis- en bagageverzekering

Keda bon informá

LESA
EXTRA

E korant
ku informashon
obhetivo

MARGRIETSTRAAT 3
TEL. 28820
28566
28990

Cempro -
Technica n.v.

L. G. SMITH BLVD. 124

*

Artikulonan pa skol
i ofisina

*

Semènt i blòki

*

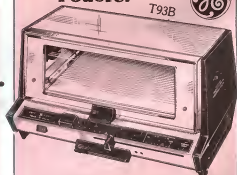
Tur sorto di heru

*

Tayernan, i hopi mas

GE Toast-R-Oven™
Toaster

WIMCO

ORANJESTAD
Tel. 21381-22958-22959

SAN NICOLAS
Tel. 45061-45162

Door pops open automatically to serve 2 slices of toast. Bakes. Top Browns.